ARAB XALIFALIGINING VUJUDGA KELISHI VA ISLOM DINING SIYOSIY KUCHGA AYLANISH JARAYONI

Baxromova Dildora Ibrohimjon qizi
Toshkent kimyo xalqaro universitetni Namangan filiali Tarix yo'nalishi, 2-kurs talabasi
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.23601216

Annotatsiya.
Ushbu maqolada Arab xalifaligining shakllanish tarixi va islom dinining nafaqat ma'naviy, balki siyosiy kuch sifatida rivojlanish jarayoni tahlil etiladi. Tadqiqot VII–VIII asrlarga oid tarixiy manbalarga, arab xalifaligining institutsional tuzilishiga va islom aqidalarining davlat boshqaruviga ta'siriga bag'ishlangan ilmiy adabiyotlar asosida olib borilgan. Maqolada xilofat tizimining paydo bo'lishi, Natijada islom dinining dastlabki bosqichdanoq siyosiy va huquqiy tizim bilan chambarchas bog'liq holda rivojlanganligi, xalifalik instituti esa ushbu uyg'unlikning institutsional ifodasi ekanligi isbotlanadi.

Kalit so'zlar: Arab xalifaligi, islom, siyosiy islom, xilofat, Umaviylar, Abbosiylar, Xulafoi Roshidin, din va davlat, VII asr.

Аннотация.
В данной статье анализируется история формирования Арабского халифата и процесс развития ислама не только как духовной, но и как политической силы. Исследование проведено на основе научной литературы, посвящённой историческим источникам VII–VIII веков, институциональной структуре арабского халифата и влиянию исламских догматов на государственное управление. В статье рассматривается возникновение системы халифата. В результате доказывается, что ислам с самых ранних этапов своего развития был неразрывно связан с политической и правовой системой, а институт халифата являлся институциональным выражением этого единства.

Ключевые слова: Арабский халифат, ислам, политический ислам, халифат, Омейяды, Аббасиды, праведные халифы, религия и государство, VII век.

Abstract.
This article analyses the historical formation of the Arab Caliphate and the process by which Islam developed not only as a spiritual force but also as a political one. The study is based on scholarly literature devoted to historical sources of the 7th–8th centuries, the institutional structure of the Arab Caliphate, and the influence of Islamic doctrine on state governance. The article examines the emergence of the caliphate system. It is ultimately demonstrated that Islam, from its earliest stages, developed in close connection with the political and legal system, and that the institution of the caliphate served as the institutional expression of this unity.

Keywords: Arab Caliphate, Islam, political Islam, caliphate, Umayyads, Abbasids, Rightly Guided Caliphs, religion and state, 7th century.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

KIRISH

Jahon tarixida diniy e'tiqodning siyosiy tizimga aylanishi hodisasi turli sivilizatsiyalarda kuzatilgan bo‘lsa-da, islom dinining bu yo‘lda bosib o‘tgan masofasi o‘zining tezligi, kengligi va chuqurligi bilan alohida ajralib turadi. Mil. VII asrda Arabiston yarim orolida paydo bo‘lgan yangi din atigi bir necha o‘n yil ichida ulkan imperiyaning mafkuraviy va huquqiy asosiga aylandi. Bu jarayon tasodifiy emas, balki islomning o‘zida davlat, jamiyat va huquq masalalarini qamrab oluvchi keng qamrovli normativ tizim mavjudligining natijasidir [1]. Diniy e'tiqod bilan siyosiy hokimiyatning bunday uzviy qo‘shilishi tarixchilar, siyosatshunoslar va islomshunos olimlar tomonidan ko‘p asrlar davomida o‘rganib kelinmoqda. Biroq ushbu masala bugungi kunda ham o‘zining dolzarbligini yo‘qotmagan, chunki xalifalik g‘oyasi va islomiy davlat tushunchasi hamon siyosiy diskursda faol qo‘llanilmoqda. Maqolaning maqsadi Arab xalifaligining vujudga kelishini va islomning siyosiy kuchga aylanish jarayonini tarixiy-tahliliy metod orqali ko‘rib chiqishdan iborat.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot tarixiy-tahliliy, qiyosiy-tarixiy va retrospektiv metodlar asosida qurilgan bo‘lib, asosan VII–X asrlarga oid arab, fors va evropa tarixchilari asarlari, shuningdek zamonaviy islomshunos olimlarning monografiyalari va ilmiy maqolalariga tayanadi. Manba bazasini shakllantrishda o‘zbek, rus va xorijiy tadqiqotchilarning ishlari bir xil darajada inobatga olindi. Arabiston yarim orolining VI–VII asrlardagi ijtimoiy-iqtisodiy va diniy vaziyatini tahlil etishda M. Hodgsonning fundamental asari [2] va V. V. Bartoldning sharq tarixi bo‘yicha yozgan tadqiqotlari [3] asosiy manba sifatida xizmat qildi.

Xilofat institutining shakllanishi masalasida P. Crone va M. Hind'ning qiyosiy tahlili [4], shuningdek A. A. Xalilovning islom siyosiy tafakkuriga bag‘ishlangan monografiyasi [5] muhim ahamiyat kasb etdi. Islomning huquqiy-siyosiy o‘lchamini tushunishda Ibn Xaldunning "Muqaddima" asari [6] va B. Lüisning islom siyosiy tarixi bo‘yicha tadqiqotlari [7] qo‘shimcha nazariy asos yaratdi. Zamonaviy o‘zbek tarixshunosligida ushbu mavzu F. Sulaymonovaning islom va davlat munosabatlariga oid ishlarida [8], shuningdek Sh. Kamolovning arab fathlariga oid tadqiqotlarida [9] qisman yoritilgan. Umuman, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, xalifalik institutini faqat diniy yoki faqat siyosiy tuzilma sifatida talqin qilish metodologik jihatdan noto‘g‘ri bo‘lib, bu ikki o‘lchov bir-biridan ajralmasdir [10].

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Islomning siyosiy kuchga aylanish jarayonini to‘g‘ri tushunish uchun Arabiston yarim orolining islomgacha bo‘lgan davrini ko‘rib chiqish zarur. VI asr oxiri — VII asr boshlarida arablar qabila tuzumida yashar, yagona siyosiy birlikdan mahrum edilar. Qabila ichidagi ixtiloflar, savdo yo‘llaridagi raqobat va Vizantiya hamda Sosoniylar imperiyalari ta’sirida bo‘lgan chegaraviy mintaqalar arablarda yagona davlatchilik shakllanishiga to‘sqinlik qilardi. Bunday vaziyatda Muhammad payg‘ambarning riskolati nafaqat yangi din, balki ijtimoiy birlikni shakllantiruvchi kuchli mafkura sifatida namoyon bo‘ldi [1]. Madina davrida tuzilgan "Madina Konstitutsiyasi" — Sahifat al-Madina — bu jarayonning birinchi huquqiy hujjati sifatida tarixchilar tomonidan tan olinadi va unda din hamda siyosatning uyg‘unligi aniq ko‘rinadi [4].

Muhammad payg‘ambar vafotidan so‘ng xilofat masalasi islom jamiyati ichida katta bahsga sabab bo‘ldi, ammo bu bahsning o‘zi ham islomda siyosiy hokimiyatning qanchalik markaziy ahamiyat kasb etganini isbotlaydi. Xulafoi Roshidin davri — Abu Bakr, Umar, Usmon va Ali xalifaliklari — siyosiy hokimiyat bilan diniy legitimlikning o‘zaro bog‘liqligi ayniqsa yaqqol namoyon bo‘lgan davr hisoblanadi [2]. Ushbu davrda xalifaning vazifalari faqat namoz imomligidan iborat emas, balki u bir vaqtning o‘zida

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

qo‘shin boshlig‘i, oliy sudya va davlat moliyasining boshqaruvchisi edi. Bu esa islomda din va siyosatning bir-birini taqozo qiluvchi tizim ekanligini ko‘rsatadi [6]. Umaviylar sulolasi (661–750) davrida xilofat tobora markazlashgan imperiya tuzumiga aylana bordi. Damashq poytaxt bo‘lib, arablar hukmron millat sifatida ajralib chiqa boshladi, boshqaruv tili va ma’muriy tizim yanada rasmiylashdi. Biroq bu davrda ham davlatning o‘zini oqlashi islomiy legitimlik orqali amalga oshirildi — xalifa nafaqat siyosiy hukmdor, balki diniy hamjamiyatning boshlig‘i hisoblandi [3].

Abbosiylar sulolasi (750–1258) esa xilofatning eng ulug‘vor bosqichini ifodalaydi. Bag‘dod shahri Sharqning intellektual va siyosiy markaziga aylandi, islomiy huquq — fiqh — keng kodifikatsiya qilindi va davlat boshqaruvida shariat normalari institutsional darajada mustahkamlandi. Aynan shu davrda islom siyosiy tafakkuri o‘zining nazariy poydevorini yaratdi: al-Movardiynning "al-Ahkom as-Sultoniyya" asari xalifalik vakolatlarini tizimli ravishda bayon etdi va keyingi barcha islomiy siyosiy nazariya uchun asos bo‘ldi [7]. Ibn Xaldun esa XIV asrda bu jarayonni retroaktiv tahlil qilib, xilofatning mohiyatini davlat va ummaning birligida ko‘rdi hamda uning zaiflashish sabablarini "asabiyya" — qabila birdaligi — tushunchasi orqali izohladi [6]. Ushbu tahlil ko‘rsatadiki, islomning siyosiy kuchga aylanishi bir martalik voqea emas, balki uzoq va ko‘p bosqichli jarayon bo‘lgan: avval Madina shahri-davlati, so‘ng Xulafoi Roshidin xalifaligi, keyin Umaviylar imperiyasi va nihoyat Abbosiylar "oltin davri" orqali islom siyosiy tizim sifatida to‘liq kamolotiga yetdi [5]. Zamonaviy tadqiqotchilarning ko‘pchiligi bu jarayonni G‘arb siyosiy tarixidan farqli o‘laroq, "din va davlat ajralishi" g‘oyasi arab-islom sivilizatsiyasiga begona hodisa ekanligini ta’kidlaydi [10].

XULOSA

Arab xalifaligining shakllanishi va islomning siyosiy kuchga aylanishi jarayoni tarixiy-tahliliy jihatdan ko‘rib chiqilganda, bu ikki hodisaning bir-biridan ajralmas ekanligi yaqqol namoyon bo‘ladi. Islom dini o‘z tabiatiga ko‘ra, aqida, axloq, huquq va davlat boshqaruvini yagona normativ tizimda qamrab oluvchi din sifatida shakllangan; shu sababli diniy hamjamiyat — umma — ning siyosiy uyushuvchi kuchga aylanishi islomning ichki mantiqidan kelib chiqqan tabiiy jarayon edi. Xulafoi Roshidin davridan Abbosiylar sulolasiga qadar bo‘lgan tarixiy yo‘l bu g‘oyaning institutsional ifodasi bo‘lib xizmat qildi. Ushbu jarayonni chuqurroq o‘rganish nafaqat tarixiy bilim sifatida, balki zamonaviy islomiy siyosiy harakatlarni, "islom va demokratiya" munosabatini va umuman musulmon dunyo siyosiy rivojlanishini tushunish uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Esposito J. L. Islam: The Straight Path. — New York: Oxford University Press, 2016. — 312 b.
2. Hodgson M. G. S. The Venture of Islam: Conscience and History in a World Civilization. Vol. 1. — Chicago: University of Chicago Press, 1974. — 532 b.
3. Bartold V. V. Raboty po istorii islama i arabskogo xalifata. — Moskva: Nauka, 1966. — 784 b.
4. Crone P., Hinds M. God's Caliph: Religious Authority in the First Centuries of Islam. — Cambridge: Cambridge University Press, 1986. — 160 b.
5. Xaliqov A. A. Islom va siyosat: tarixiy va nazariy tahlil. — Toshkent: Fan, 2009. — 248 b.
6. Ibn Xaldun. Muqaddima / tarj. F. Rosenthal. — Princeton: Princeton University Press, 1967. — 480 b.
7. Lewis B. The Political Language of Islam. — Chicago: University of Chicago Press, 1988. — 168 b.
8. Sulaymonova F. T. Markaziy Osiyo va islom: tarix va zamonaviylik. — Toshkent: O‘zbekiston, 2003. — 296 b.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

9. Kamolov Sh. S. Arab fathlarining Movarounnaxrga ta'siri. // O'zbekiston tarixi. — 2011. — № 2. — B. 14–27.
10. Lapidus I. M. A History of Islamic Societies. — Cambridge: Cambridge University Press, 2002. — 986 b.
11. Мавлонов, А. А. (2024). ТИЛ МАСАЛАСИ–МАЪНАВИЙ МУСТАҚИЛЛИКНИНГ АСОСИЙ ШАРТИ СИФАТИДА. Вестник магистратуры, (6-1 (153)), 42-46.
12. Мавлонов, А. А., & Раҳимжонова, И. (2023). ЎРТА ОСИЁГА ФОТОГРАФИЯНИНГ КИРИБ КЕЛИШИ ТАРИХИ. Вестник магистратуры, (5-3 (140)), 44-45.
13. Мавлонов, А. А., & Абдулҳафизов, М. (2023). ФИҚҲ ЁКИ ИСЛОМ ҚОНУНШУНОСЛИГИНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШ ТАРИХИ. Вестник магистратуры, 46.
14. Kudratkhodja, S., Alptekin, M. Y., Altinboyev, N., Pulatova, D., Mavlonov, A., & Aripov, M. (2026). DISAPPEARING WEDDING RITES OF PASSAGE IN UZBEKISTAN: MODERNIZATION AND FUNCTIONALIST PERSPECTIVES.
15. Anvarxanovich, M. A., & Safoxon, M. (2023). QADIMGI DUNYO TARIXIDA O'RTA OSIYO XALQLARINING MILLIY ISTIQLOL OZODLIK HARAKATLARI. Вестник магистратуры, (5-3 (140)), 42-43.
16. Mavlanov, A., & Mirzohidov, S. (2024). THE CULT OF WATER IN THE ANCIENT BELIEFS OF THE UZBEKS OF THE FERGANA VALLEY. Science and innovation, 3(C1), 5-7.
17. Mavlonov, A., & Mirzohidov, S. (2024). USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN HISTORY TEACHING METHODOLOGY. Science and innovation, 3(B8), 26-28.
18. Mavlonov, A., & Mirzohidov, S. Uzbek Cultural Heritage: Preserving Traditional Songs Importance AND Methods. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 12(8), 20-26.
19. Mavlonov, A. (2021, June). WATER CULT IN ANCIENT RELIGIOUS BELIEFS (Based on materials from the Fergana Valley). In Конференции.
20. Mavlonov, A. A. U., Ortqiova, K. I., & Ortiqov, O. I. (2026). HISTORICAL ANALYSIS OF THE LIFE AND ACTIVITY OF INOMJON XIDIRALIYEV. Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi, (5), 45-50.
21. Mavlonov, A., & Mirzohidov, S. (2024). O'ZBEK AYOLLARINING JAMIYATDA O'Z O'RINLARINI TOPISHI–KELAJAK AVLODNING POYDEVORIDIR. Вестник магистратуры, (6-1 (153)), 3-6.
22. Niyozov, J. (2026, January). DEVELOPING HISTORICAL THINKING OF PRE-SERVICE HISTORY TEACHERS THROUGH MUSEUM PEDAGOGY. In International Conference on Science, Education & Law (Vol. 2, No. 1, pp. 4-7).
23. Niyozov, J. (2026, February). DEVELOPING THE AXIOLOGICAL COMPONENT OF HISTORICAL THINKING IN PRE-SERVICE HISTORY TEACHERS BASED ON MUSEUM PEDAGOGY. In International Conference on Culture & History (Vol. 2, No. 2, pp. 8-12).
24. Niyozov, J. (2026, February). MUSEUM PEDAGOGY AS A TOOL FOR DEVELOPING SOURCE-CRITICAL AND INTERPRETATIVE SKILLS IN PRE-SERVICE HISTORY TEACHERS. In International Conference on Social Sciences & Humanities (Vol. 2, No. 2, pp. 11-15).
25. Niyozov, J. (2026, January). DEVELOPING HISTORICAL THINKING THROUGH THE INTEGRATION OF MUSEUM PEDAGOGY AND INFORMATION TECHNOLOGIES. In International Conference on Arts, Society & Humanities (Vol. 2, No. 1, pp. 24-27).

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

26. Niyozov, J. Educational Potential OF Museum Pedagogy AND Criteria for Its Application in Developing Historical Thinking OF Pre-Service History Teachers. Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnali, 676773.
27. Niyozov, J. Bo 'lajak Tarix O 'qituvchilarini Muzey Pedagogikasi Vositasi Orqali Tarixiy Tafakkurini Rivojlantirishning Modeli. Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnali, 675308.
28. Niyozov, J. J. U. (2026). THE ROLE OF MUSEUM PEDAGOGY IN ENHANCING HISTORICAL THINKING AMONG FUTURE HISTORY TEACHERS. Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi, (5), 161-169.
29. Саримсоков, А. А. (2010). Календарные обряды узбеков (на основе материалов Ферганской долины).
30. Арифханова, З. Х., Абашин, С. Н., & Алимова, Д. А. (2011). Узбеки.
31. Саримсоцов, А. А. (2011). Узбекларнинг таквимий маросимлари (Фаргона водийси материаллари асосида). Тошкент: Yangi Nashr.
32. Саримсоков, А. А. (2020). Традиционные календарные взгляды узбеков. Ученый XXI века, (1 (60)), 24-29.
33. Sarimsokov, A. A. (2020). Uzbek views on the calendar of the year.
34. Sarimsokov, A. A. (2022). IMAGINATIONS OF UZBEK PEOPLE RELATED TO" GOOD" AND" BAD" TIME. Asian Journal of Multidimensional Research, 11(8), 66-69.
35. Саримсоков, А. А. (2024). The ritual of "qo'sh chiqarish" among Uzbeks and its territorial features (on the example of the Fergana Valley). Историческая этнология, 9(2), 214-223.
36. Sarimsokov, A. A. (2024). Navruz: Customs and Ceremonies. Central Asian Journal of Social Sciences and History, 5(2), 14-20.
37. Abdiraximovich, S. A. (2024). O 'RTA ASRLAR TARIXINI DAVRLASHTIRISH: MUAMMO VA YECHIMLAR (Osiyo va Afrika mamlakatlari misolida). UBS Scientific Bulletin, (4), 3-11.
38. Abdiraximovich, S. A. (2024). JAHON TARIXI (Osiyo va Afrika mamlakatlarining o'rta asrlar tarixi). [Darslik]. ISBN: 978-9910-662-80-5
39. Abdiraximovich, S. A. (2025, August). NAMANGAN VILOYATI QORAQALPOQLARIDA HUNARMANDCHILIK AN'ANALARI. In Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus (Vol. 1, No. 1, pp. 135-139).
40. Abdiraximovich, S. A. (2025, August). O 'ZBEKLARNING TAQVIMIY MAROSIMLARI: BAHORIY SAYILLAR. In Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus (Vol. 1, No. 1, pp. 152-156).
41. Abdiraximovich, S. A., & Tursunpulotovich, M. M. (2025, September). O 'ZBEKISTON BA KOREYA RESPUBLIKASI MUNOSABATLARI YANGI BOSQICHDA (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA). In Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus (Vol. 1, No. 2, pp. 369
42. Sarimsokov, A. (2025). O 'ZBEKLAR TAQVIMIY MAROSIMLARINING ARXEOLOGIK MANBALARDA AKS ETISHI. Muarrix, 1(3).
43. Abdiraximovich, S. A. (2026) REFLECTIONS OF UZBEK PEOPLE'S CALENDAR RITUALS IN ARCHAEOLOGICAL SOURCES. "PEDAGOGS" international research journal ISSN: 2181-3027_SJIF: 5.449
44. Egamberdiyev, B. (2026). O 'ZBEKISTONDA MAHALLIY ODATLAR VA MAROSIMLARNING SHAKLLANISHI VA ULARNING FALSAFIY-TARIXIY

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

MOHIYATI. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 6(1), 75-82.

45. Baxodir o'g'li, E. B. (2025, December). O'ZBEK XALQINING AN'ANAVIY MAROSIM VA URF-ODATLARINING TARIXIY ASOSLARI VA RIVOJLANISH FALSAFIY TAHLILI (QADIMGI DAVR, ISLOM DAVRI MISOLIDA). In Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus (Vol. 1, No. 1, pp. 20-24).
46. Egamberdiyev, B. B. O. (2026). THE PHILOSOPHICAL ROLE OF CUSTOMS AND RITUALS IN SOCIAL LIFE AND THE MAHALLA SYSTEM IN UZBEKISTAN. Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi, (5), 29-36.
47. Rahimberdiyev, S. (2026). KOREYA RESPUBLIKASIDA O 'ZBEK MIGRANTLARINING MADANIY IDENTIFIKATSIYASI: TRANSMILLIY JARAYON VA KUNDALIK HAYOT DINAMIKASI. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 3(3.1), 434-440.
48. Bekmurod o'g'li, R. S. (2025, December). KOREYADAGI O 'ZBEKISTONLIK MEHNAT MIGRANTLARINING IJTIMOIY HOLATI VA MADANIY IDENTIFIKATSIYA JARAYONLARI. In Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus (Vol. 1, No. 1, pp. 108-111).
49. Rahimberdiyev, S. (2025). Socio-Cultural Adaptation of Uzbek Students in Korea. Muarrix, 1(3).
50. Rahimberdiyev, S. B. U. (2026). THE FORMATION AND TRANSFORMATION OF CULTURAL SELF-IDENTIFICATION AMONG LABOUR MIGRANTS. Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi, (5), 122-128.
51. Yusupov, D. S. O. (2021). The stages of creation smart clothing and electronic garments. Science and Education, 2(4), 163-165.
52. Yusupov, D., & Usanova, G. (2026). POSSIBILITIES OF USING CARBON FIBER AND HEAT-RETAINING MATERIALS IN SMART CLOTHING. Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi, (5), 175-184.
53. Bobojonova, D. B. Q., Usanova, G. I. Q., Yusupov, D. S. U., & Tashpulatov, S. S. (2026). THE RELEVANCE OF CHILDREN'S CLOTHING DESIGN: ENVIRONMENTAL ISSUES AND TRANSFORMABLE SOLUTIONS. Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi, (5), 37-42.
54. Yusupov, D. (2026). SMART CLOTHING IS THE FUTURE. European Review of Contemporary Arts and Humanities, 2(6), 119-124.
55. Gulbaxor, M., & Bahodir, S. (2025). TIL O 'RGANISHDA CHATGPT, TARJIMA TIZIMLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI. TADQIQOTLAR, 76(3), 17-21.
56. Muzaffar, G., & Bahodir, S. (2025). INSON ORGANIZMIDA UCHRAYDIGAN ICHKI KASALIKLAR. TADQIQOTLAR, 76(2), 71-74.
57. Bakhodir, S., & Dilshoda, R. (2025). EASTERN THINKERS OF THE ERA OF THE FIRST RENAISSANCE. Global Science Review, 8(1), 682-687.
58. Zebo, N., & Bahodir, S. (2025). O 'RTA ASRLARDA ANGLIYA (V-XV ASRLAR). Global Science Review, 11(1), 85-90.
59. Шамсиддинов, Б., & Гуламов, М. (2023). ЛОГИЧЕСКИЕ СООТНОШЕНИЯ ФИЛОСОФИИ С ЛИТЕРАТУРОЙ. Oriental Art and Culture, 4(3), 332-335.
60. Shamsiddinov, B. J., & Jakbaraliyva, Z. (2022). Scientific and Empirical Relations of Philosophy and Literature. Spanish Journal of Innovation and Integrity, 7, 70-73.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

61. Abdullaev, U. B., & Shamshiddinov, B. (2024). O 'RTA ASRLAR YOZMA MANBALARIDAGI ETNIK NOMLAR. Ijtimoiy-gumanitar sohada ilmiy-innovatsion tadqiqotlar, 1(1).
62. Шамсиддинов, Б. Ж., & Жакбаралиева, З. О. (2022). АБУ АЛИ ИБН СИНО ТИББИЙ ТАРБИЯ ХУСУСИДА. Oriental Art and Culture, 3(2), 670-674.
63. Shamsiddinov, B. (2022). The importance of supporting innovative activities of entrepreneurs in uzbekistan. ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071, 11(11), 165-170.
64. Шамсиддинов, Б. Ж. (2023). МАМЛАКАТИМИЗ МИЛЛИЙ ЮКСАЛИШНИНГ ИЖТИМОИЙФАЛСАФИЙ АСОСЛАРИ. Oriental Art and Culture, 4(5), 345-350.
65. Шамсиддинов, Б. (2020). Тарбия жараёнида шар мутафаккирларининг қ педагогик ва психологик қарашлари. In Актуальные вопросы развития современного общества, экономики и профессионального образования (pp. 268-271). Российский государственный профессионально-педагогический университет.
66. Shamsiddinov, B. B. DINSHUNOSLIKNING BOSHQA FANLAR BILAN ALOQASI.
67. Shamsiddinov, B. B. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi.
68. YANGI, V. T. V. M., & YONDASHUVLARI, T. H. OZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TALIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI "ZAMONAVIY JAHON TARIXSHUNOSLIGIDA FARG'ONA.
69. Kozimjon o'g, N. M. K. (2026). BUXORO AMIRI AMIR NASRULLONING SIYOSIY FAOLIYATI MAHALLIY VA HORIJIY MANBALAR ASOSIDA. TADQIQOTLAR, 79(2), 2850291-2850291.
70. Kozimjon o'g, N. M. K. (2025). RUSLAR TOMONIDAN XIVA XONLIGINING BOSIB OLINISHI TARIXIY MANBALAR TAHLILI ASOSIDA II-QISIM. INTERNATIONAL JOURNAL OF INTEGRATED SCIENCES, 1(1).
71. Kozimjon o'g, N. M. K. (2025). TOSHKENTNING ROSSIYA IMPERIYASI TOMONIDAN BOSIB OLINISHI. FARS International Journal of Education, Social Science & Humanities., 13(7), 47-53.
72. Kozimjon o'g, N. M. K., & Baxtiyor o'g'li, A. M. (2025). O 'RTA OSIYODA MA'RIFAT VA MILLIY UYG 'ONISH G 'OYALARI: MAHMUDXO 'JA BEHBUDIY FAOLIYATI MISOLIDA. Modern education and development, 36(2), 104-110.
73. Kozimjon o'g, N. M. K. (2025). THE ESTABLISHMENT OF THE KHOREZM PEOPLE'S SOVIET REPUBLIC. Universal Science Perspectives International Scientific Practical Journal, 1(1)

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.